

Алесь Перагудаў, Мікіта Каранкевіч

Вандроўка ў гісторыю Каложы

Крыніца друкавання: Перагудаў, А. Вандроўка ў гісторыю Каложы: [Тэкст] / Алесь Перагудаў, Мікіта Каранкевіч // Маладосць. — 2015. — № 7. — С. 132 — 133.

Алесь Перагудаў нарадзіўся 6 снежня 1994 года ў Гродне. У 2012 годзе паступіў на факультэт гісторыі, камунікацыі і турызму Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Я. Купалы. Цікавіцца гісторыяй Сярэднявечча, вайскавай гісторыяй, краязнаўствам. Захапляецца падарожжамі і фатаграфіяй.

Мікіта Каранкевіч нарадзіўся 19 чэрвеня 1994 года ў Гродне. У 2012 годзе паступіў на факультэт гісторыі, камунікацыі і турызму Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Я. Купалы. Цікавіцца гісторыяй Новага Часу. Піша вершы і трохі прозу.

Маладосць

Гісторыяй Каложы мы цікавімся здаўна, бо з дзяцінства з'яўляемся яе прыхаджанамі. Наогул, любім краязнаўства і гісторыю, таму і навучаемся там, дзе навучаемся.

Яшчэ ў школьныя гады нашу ўвагу прыцягнула арыгінальнае аздабленне сцен царквы і знакі на старыжытных цаглянах. Потым мы пачалі знаёміцца з працамі гісторыкаў і краязнаўцаў, прысвечаных Каложскай царкве. Існавалі розныя пункты гледжання, як можна растлумачыць гэтыя знакі. Адны аўтары сцвярджалі, што гэта нейкія магічныя сімвалы, другія — што гэта гербы княжацкіх родаў. Былі і такія думкі, што гэта клеймы майстроў, якія выраблялі цэглу.

Даведаўшыся пра нашу зацікаўленасць гэтай тэмай, гродзенскі гісторык і краязнаўца Андрэй Вашкевіч прапанаваў зрабіць больш дасканалы ўлік насценных знакаў, сфатаграфаваўшы іх і адзначыўшы на спецыяльнай мапе каложскіх сцен.

І вось у жніўні 2014 года распачаўся сістэматычны пошук. Алесь Перагудаў пачаў даследаванне сцен звонку, потым унутры. Былі зафіксаваны знакі на сценах і калонах, а таксама даследаваны праход у паўночнай сцяне, які вядзе з алтара на хоры. Ён вельмі вузкі, прыкладна 60—70 сантыметраў. У ходзе няма

электрычнасці, таму мы асвятлялі шлях пры дапамозе лямпы. Здавалася, што межы паміж старажытнасцю і сучаснасцю зніклі, і прамень нашага ліхтара свеціць у цемру стагоддзяў...

Акрамя знакаў на плінфе, звярнулі на сябе ўвагу і больш познія надпісы прыватнага характару, нанесеныя алоўкам ці выцарапаныя цвікам, прыкладна канца XIX стагоддзя, нешта накшталт: «Тут быў Васіль...». Іх пакінулі выпадковыя наведвальнікі, калі храм стаяў у руінах пасля двух абвалаў і набажэнствы ў ім не праводзіліся.

Што датычыцца знакаў на цэгле, то існуе некалькі версій пра тое, што яны азначалі. Пераважная большасць навукоўцаў схіляецца да пункту гледжання, што гэтыя клеймы майстроў ці будаўнічых арцелей, якія рабілі цэглу і такім чынам пазначалі партыі плінфы. Выбітны беларускі гісторык Алесь Краўцэвіч гэтую версію лічыць найбольш верагоднай. Але ёсць іншыя меркаванні. Напрыклад, што знакі маюць магічны сэнс, бо паганскія традыцыі суіснавалі на нашых землях разам з хрысціянствам яшчэ некалькі стагоддзяў пасля хрышчэння Кіеўскай Русі. Згодна з вынікамі даследаванняў навукоўцаў, клеймы былі нанесены на цэглу яшчэ да яе абпалу ў печы.

Знакі знаходзяцца ў несістэмным парадку, некаторыя перавернуты «дагары нагамі». Месцамі цагляна зрэзана акурат па знаку. Некаторыя знакі паўтараюцца неаднаразова. Узнікае пытанне: чаму адны знакі паўтараюцца не больш чым два разы, а іншыя — больш за дзесяць?.. У асноўным, гэтыя літары кірылічнага алфавіту ці піктаграмы, рунападобныя надпісы ды сімвалы. Некаторыя з іх нешта нагадваюць: рыбку — сімвал першых хрысціян, ключык і іншае.

Усяго знойдзена сто дзесяць знакаў рознай ступені захаванасці звонку і ўнутры храма.

Падчас даследавання паўночнай сцяны ў адной з яе ніш мы звярнулі ўвагу на сярэднявечнае графіці — іканаграфічную выяву «Стрэчанне Гасподне». Колькі яму стагоддзяў, сказаць цяжка. Побач са Святымі захавалася некалькі

радкоў на царкоўнаславянскай мове. На жаль, зрабіць расшыфроўку надпісу цалкам пакуль не ўдаецца. Першыя два словы падобныя на словазлучэнне «Святы Спасіцель», апошняе — на слова «грэшнаму». Наогул, каложскае графіці ў навуковай літаратуры амаль не ўзгадваецца і патрабуе поўнай расшыфроўкі.

Колькі слоў пра арганізацыйныя моманты. Як вышэй сказана, мы з'яўляемся прыхаджанамі Каложы, таму духавенства ўсяляк садзейнічала нам у ажыццяўленні праекта. Мы нават атрымалі дазвол на правядзенне даследавання алтарнай часткі храма і хода ў паўночнай сцяне. Святары прапанавалі размясціць каложскія «мапы» з інфармацыяй пра знакі з плінфы на стэндах, прысвечаных гісторыі Каложы. Але гэты праект пакуль яшчэ ў распрацоўцы.

Праект са знакамі носіць некамерцыйны характар, бо мы лічым, што гісторыя і культура Беларусі — гэта каштоўнасць усяго беларускага народа, яго духоўны скарб, і ніякай размовы пра грошы быць не можа. Таму трэба папулярызаваць усімі сродкамі падобныя рэчы. Мы не зрабілі навуковага адкрыцця, а проста дасягнулі большай адкрытасці інфармацыі пра знакі на Каложскай царкве, надалі ёй візуальны характар, каб кожны зацікаўлены чалавек меў свабодны доступ да такіх звестак. Безумоўна, пэўная прадукцыя — сістэматычны ўлікавы каталог знакаў, брашуры, ці, напрыклад, фотакарткі садзейнічалі б гэтаму працэсу. А нейкія навуковыя высновы няхай робяць спецыялісты сваёй справы, бо пакуль мы не маем адпаведнага досведу.

Аб працягу працы і фіксацыі яе вынікаў казаць рана. Калі знойдуцца зацікаўленыя людзі, якія дапамогуць рэалізаваць праект у гэтым накірунку, будзем працягваць працу.